

PREOCUPĂRILE PENTRU SECURITATE ÎN SPAȚIUL VEST-EST EUROPEAN*

STERPU Vladimir,

lector universitar,

Universitatea de Stat din Moldova,

Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative

Departamentul Științe Politice și Administrative

The article presents the security issues from the West and East Europe combined, and tries to identify deliverable tools of capacity building and obtaining a securitar synergistic effect. It also reveals the main actors and prominent scholars involved in this process. In the context of new challenges for the world in the field of security, we currently assist to a perpetual redefining of the concept of security. The current paper tries to reveal the visionary programs and the reformative strategies of a series of bodies oriented towards an interdisciplinary approach of the concept. The article also, touches upon the problem of international crime, which continues to remain one of the most sizable threats to security. In this sense it reveals the position of international actors to adopt a unique set of permanent evolutionary operational tools and services, which will contribute to a safer world. The Republic of Moldova is seen here as a territory which is strongly influenced by the recent developments throughout the world, remaining a boundary between the conflicts of interest of the great powers and waiting for outside decision factors, usually neighboring countries operating on its territory but with too little decision power to generate a forward movement.

Keywords: International Security, Security Concept, European security, International Actors, International Crime, the Republic of Moldova, European Vector.

Literatura axată pe problematica securității în spațiul Europei de Vest se caracterizează prin căutările instrumentelor eficiente de consolidare a capacităților și obținerea unui efect sinergetic securitar. [1,2,3]

La nivelul ariei de cercetare vest-europene se relevă contribuția Institutului pentru studii de securitate al Uniunii Europene (ISSUE), care este generatorul programelor vizionare și strategiilor reformatoare, publicațiilor analitice, conferințelor și seminarelor (<http://www.iss.europa.eu/>). Anuarul European de Securitate, publicat anual de ISSUE, este un document de referință despre problemele legate de securitatea UE, ce include documente-cheie, fapte și cifre esențiale. O sursă relevantă în materie de securitate este *Agenda europeană privind securitatea*, prezentată la 28 aprilie 2015,

---

*“This research was supported by a Marie Curie International Research Staff Exchange Scheme Fellowship within the 7th European Community Framework Programme“Possibilities and limits, challenges and obstacles of transferring CEE EU pre-accession best practices and experience to Moldova’s and Georgia’s pre-accession process”.Project Website: <http://eupreacc.wordpress.com/>

unde Comisia Europeană stabilește strategiile pentru a face față amenințărilor la adresa securității din UE în perioada 2015-2020. Printre acestea se numără: prevenirea terorismului și combaterea radicalizării; combaterea criminalității organizate și informatice. [4]

La nivelul ariei europene preocupările pentru prevenirea și combaterea tuturor formelor grave de criminalitate internațională și a terorismului revine misiunii Europol. Viziunea Europol este de a contribui la o Europă mai sigură prin furnizarea unui set unic și în continuă evoluție de produse și servicii operaționale pentru a sprijini autoritățile de aplicare a legii din statele membre. Strategia Europol 2016-2020 este cadrul de referință pentru activitatea sa de zi cu zi, pentru a se asigura cel mai bun suport pentru cooperarea în domeniul aplicării legislației UE. Ca urmare a aplicării acestei strategii ambițioase, Europol va aborda cele mai importante viitoare provocări, explorând toate oportunitățile de a face progrese și a aduce beneficii comunității europene. Europol-ul este centru de stocare a informației la nivelul ariei UE în materie penală, oferind capacități pentru schimbul de informații către autoritățile de aplicare a legii din statele membre. Europol-ul este un centru de sprijin operațional de înaltă calitate în trei domenii prioritare, aliniate cu Agenda europeană pentru securitate, și anume infracțiuni grave și criminalitate organizată, criminalitatea informatică și combaterea terorismului.[5]

România, odată cu aderarea la Uniunea Europeană, s-a implicat activ în activitățile conceptuale și de implementare a Politicii Europene de Securitate și Apărare (PESA) și, ulterior, a Politicii de Securitate și Apărare Comune (PSAC), contribuind la numeroase misiuni civile și operații militare sub egida acesteia. România participă direct la procesul de elaborare a deciziilor în domeniul PSAC, prin intermediul experților naționali din grupurile specializate de lucru (Political and Security Committee, Committee for Civilian Aspects of Crisis Management, Political Military Group).

Consiliul European trasează sarcinile de implementare a numeroaselor proiecte, precum: elaborarea unei noi strategii globale pentru politică externă și securitate (2016), continuarea implementării abordării cuprinzătoare în materie de conflicte și crize externe, dezvoltarea capacităților civile și militare, conturarea și aprofundarea dialogului cu NATO, ONU, OSCE, Uniunea Africană.

România, o țară de referință pentru Republica Moldova, este membru al unor structuri importante în cadrul acestor proiecte europene, cum ar fi Centrul Satelitar al UE (EUSC) de la Torreion (Spania), Institutul de Studii de Securitate al UE (ISSUE) din Paris (Franța) și Agenția Europeană de Apărare (European Defence Agency/EDA) cu sediul la Bruxelles.[6]

În contextul noilor provocări cu care se confruntă lumea mondială în materie de securitate, autorii ruși, precum Vozjenikov A.V.[7,8], Kulagin V.M. [9], Korotcenko I., analist politic și redactorul revistei „Apărarea Națională” și alții intră în esența

conceptului de securitate, identificând locul și rolul Rusiei într-o lume instabilă și imprevizibilă.

În Republica Moldova conceptualizarea preocupărilor privind problematica securității se ramifică pe următoarele patru niveluri: 1) tematica abordată în tezele de doctorat, 2) tratările în manualele și culegerile didactice universitare, 3) abordările în articolele științifice din revistele de profil și culegerile de articole/monografii științifice, 4) analizele rezultate în urma derulării proiectelor naționale și internaționale. În continuare, respectând această ierarhie, vom sintetiza problematica abordată în arealul științific autohton.

Sinteza literaturii științifice, realizate în arealul investigativ moldovenesc, relevă faptul că preocupările pentru problematica relațiilor internaționale și securității interstatale se atesta încă spre sfârșitul anilor '50 (sec.XX). Informația era livrată prin intermediul surselor mass-media. Apăreau cu regularitate informații ce vizau activitatea ONU, conținutul alocățiunilor liderilor sovietici în cadrul Adunării Generale ONU. Reflectarea situației economice și politice a țărilor din fostul lagăr socialist treptat se extinde asupra unor state din arealul european, America Latină, Africa. Se diversifică și tematica, fiind abordate realizările din domeniul agriculturii și industriei. Dacă la început materialele purtau un caracter mai mult informativ, spre sfârșitul anilor '50 (sec.XX) acestea încep să conțină elemente analitice. Doar la începutul anilor '60 apar primele analize asupra forțelor nucleare NATO și Tratatul de la Varșovia. Criza din Cuba, războiul din Vietnam, evenimentele din Ungaria și Cehoslovacia își găsesc reflectare atât în presa timpului, cât și în primele analize cu ținută științifică. În perioada războiului rece este supusă criticii imperialismul american, strategiile războiului rece, dar, totodată, apar și analize politice asupra situației din Israel, Spania etc. Este semnificativ faptul că în această perioadă își fac apariția primele ediții mass-media cu format de revistă, în limbile rusă și româna. Deja în *Blocnotul agitatorului* apar analize cu privire la politica de dezarmare a URSS, monitorizarea conținutului presei de peste hotare, centrele occidentale de diversiune ideologică, inclusiv alte teme.[10]

În Republica Moldova preocupările pentru diverse aspecte ale securității își fac apariția odată cu obținerea independenței și construirea propriei statalități. Arealul problematic îl regăsim în studiile doctorale politologice, care direct sau tangențial tratează problematica dată, precum: doctorii habilitați: Juc Victor (procesele complexe de edificare a modelului nou al ordinii mondiale și al structurii noi a sistemului internațional după încheierea războiului rece, investigațiile fiind realizate atât la nivelul însușirilor structurii propriu-zise ale sistemului, cât și al actorilor internaționali); Sacovici Vasilii (cauzele social-politice, esența și formele principale ale antiglobalismului în contextul problemelor globale ale contemporaneității); și doctorii: Gorincioi Radu (studierea prin prisma impactului actorilor globali, transnaționali și regionali asupra proceselor interne și al eforturilor depuse pe plan intern și extern în consolidarea național-statală, afirmarea externă și integrarea Republicii Moldova în

comunitatea mondială, fiind cercetat mai ales impactul globalizării asupra dezvoltării proceselor și instituțiilor democratice), Albu Natalia (cercetarea teoretico-analitică a influenței procesului de globalizare asupra securității naționale a Republicii Moldova, abordată prin prisma a două grupuri de factori - interni și externi, al căror echilibru dinamic formează conținutul esențial al oricărei politici de securitate), Ejova Cristina (analiza teoretico-metodologică și empirică a esenței și naturii social-politice a terorismului internațional în contextul globalizării, bazelor strategiei și tacticii de combatere a terorismului internațional), Pleșca Valeriu (problema rolului instituției Armatei în asigurarea securității naționale fiind una fundamentală atât pentru știința politică contemporană, cât și pentru realitățile social-politice interne și internaționale, de ultimă oră; Armata Națională a Republicii Moldova este una dintre instituțiile pilon ale sistemului de securitate națională), Ungureanu Viaceslav (analiza intereselor geopolitice ale marilor puteri și impactul lor asupra asigurării dimensiunilor (politică, militară și energetică) ale securității naționale a Republicii Moldova), Varzari Vitalie (cercetarea și determinarea unor priorități de consolidare a sectorului național de securitate al Republicii Moldova prin explorarea opțiunii de integrare europeană), Moraru Sergiu (securitatea națională a Republicii Moldova în contextul democratizării societății: aspecte politico-informaționale), Mija Valeriu (neutralitatea Republicii Moldova prin prisma politicilor de securitate ale unor state europene neutre), Benchechi Marcel (combaterea terorismului internațional și consolidarea sistemului de securitate internațională).

O contribuție substanțială la studiul diverselor aspecte ale securității naționale și internaționale o au autorii, care provin din mediul academic și universitar, precum: Teosa V.

[11], Eșanu C.[12], Sprâncean S. [13], Albu N. [14], Burian A.[15], Busuncean T. [16] și alții. Din perspectiva științei juridice problema este abordată de către specialiștii în dreptul internațional Arhiliuc V., Băieșu A., Chirtoacă N. și dreptul penal Cușnir V., Barbăneagră A., Dolea I., Bîrgău M. și alții. Dintre analiștii, care vin din diferite domenii de activitate, însă care s-au lansat prin analize profunde privind securitatea națională, regională și globală sunt: Chirtoacă N., Ciubotaru V., Serebrean O., Beniuc V., Prohnițchi V. și alții. Totodată, o contribuție substanțială este adusă de către analizele sintetice publicate în revistele de specialitate *Moldoscopie* și *Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice*, tezele prezentate în cadrul conferințelor științifico-practice naționale și internaționale. Remarcăm în acest sens ultima conferință științifică internațională „Republica Moldova în contextul noii arhitecturi de securitate regională”, Academia Militară „Alexandru cel Bun, 2016.

În cadrul Consiliului Suprem de Securitate al Republicii Moldova pe parcursul anului 2016 a fost definitivată elaborarea și discutat proiectul Strategiei Securității Naționale și Planul de Acțiuni privind implementarea acesteia. Strategia Securității Naționale este documentul-cheie, care proiectează acțiunile ce necesită a fi întreprinse pentru asigurarea securității cetățenilor republicii. Strategia identifică provocările-cheie

în contextul riscurilor interne și externe, inclusiv a amenințărilor din regiune; stabilește obiectivele pe dimensiuni (multilaterală și bilaterală; riscurilor interne de securitate; economică, socială, apărării naționale, combaterii corupției, procesului de soluționare a conflictului transnistrean, asigurarea funcționării sistemului judiciar și menținerea ordinii publice, ecologice, sectoriale). Strategia conține patru capitole, care acoperă aspectele ce țin de securitatea națională. La moment documentul este transmis Guvernului spre definitivare și ulterior Parlamentului pentru aprobare finală.[17].

Securitatea parteneriatului estic, o parte componentă a căreia este și Republica Moldova, încontinuu este monitorizată prin intermediul proiectelor nord-americane și vest-europene, lansate în toate sferele securității. Din perspectiva proiectelor empirice, aplicate în Republica Moldova, remarcăm studiile realizate de Institutul de Politici Publice (IPP) și Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) "Viitorul".

Analiza studiilor în materie de securitate, realizate în cadrul *Institutului de Politici Publice*, ne permite să venim cu anumite constatări asupra conținutului acestora. Analizele, apărute sub egida IPP, sunt rezultatul evaluării unor programe de reformare/modernizare a serviciilor de securitate ale republicii, dar și a riscurilor reale și potențiale în adresa securității naționale. Concluziile experților IPP confirmă că majoritatea obiectivelor și a acțiunilor din documentele analizate nu sunt formulate clar și măsurabil, ci mai degrabă sunt declarative și lipsite de o finalitate clară. Din acest motiv mai multe obiective sunt numai parțial acoperite cu acțiuni, ceea ce duce la eșecul realizării programelor de guvernare. Ca urmare, se constată o legătură vagă între obiectiv, acțiune prioritară și indicator de realizare. Totodată, informațiile ce țin de domeniul securitate sunt destul de generale și nu oferă careva detalii suplimentare referitor la reforma acestuia. Lipsa unor informații oficiale cu privire la procesul de inițiere sau implementare a reformei Serviciului de Informații și Securitate, iar promovarea unor reforme exclusiv de către și sub responsabilitatea singulară a SIS conține riscul compromiterii din start a acestuia ca consecință a conflictului de interese.

Este incontestabil aportul adus de IPP în efortul de a expertiza și monitoriza mersul reformelor în sectorul de securitate al republicii. Analiza de conținut a acestor rapoarte de cercetare denotă faptul că vectorul dezvoltării europene, ales de Republica Moldova, impune necesitatea implementării reformelor și racordării la standardele europene. Chiar și cele mai rigide și închise sectoare ale republicii (precum Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne, Serviciul de Securitate și Informații al Republicii Moldova) se plasează în fața realității de a se reforma și a se conforma strategiilor de securitate a regiunii europene. Analizele nu numai că identifică problemele, dar încearcă să găsească și oportunitățile de soluționare ale acestora.

Studiile de evaluare a sectorului național de securitate sunt efectuate în baza finanțărilor străine. Inițial studiile, realizate la începutul anului 2000, nu au la bază o metodologie bine determinată, poartă un caracter descriptiv, cu formulări de ordin general și uneori ambigue. Tocmai în jurul anului 2015 se profilează destul de vag în studii compartimentul metodologic, apar unele analize comparate (doar cu Ucraina,

Federația Rusă și România), date statistice și realizate interviuri ale experților. Fapt explicabil prin caracterul închis și accesul limitat la informația sectorului de securitate al republicii. Deși pe parcursul anilor s-a conturat un cerc de autori, ce acoperă arealul problematicii securității naționale, abordările analitice continuă să fie sporadice, dependente de finanțările internaționale. Pe fondalul luptei pentru putere, în mediul politic autohton rămâne secundar efortul de preocupare pentru elaborarea și realizarea unei strategii viabile la toate nivelurile a securității naționale în contextul noilor realități regionale și mondiale. Problema nu-și găsește o abordare sinergetică, analizată în dinamică, la toate nivelurile de desfășurare ale acestora. Lipsesc studiile comparate cu țările membre UE și NATO, inclusiv cele ce ar defini clar și în termeni măsurabili indicatorii securității naționale și ar identifica perspectivele de evoluție, ce ar oferi anumite prognoștici. Totodată, este puțin valorificat terenul investigativ privind contribuția organizațiilor internaționale la asigurarea securității, inclusiv impactul acestora asupra menținerii și evoluției securității Republicii Moldova.

O contribuție relevantă în elaborarea metodologiei și realizarea studiilor de securitate sunt aduse de către *Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) "Viitorul"*, care dispune de un areal tematic al analizelor în materie de securitate, axat, în temei, pe problematica conflictului Transnistrean și identificării indicelui integrării europene a Republicii Moldova. Analistii IDIS "Viitorul" s-au făcut observați prin expertize și aprecieri date domeniului securității. Eforturile de analiză deja au la bază standarde internaționale, potrivit cărora încearcă să raporteze realitățile republicii. Studiile comparate cu practicile altor state, scot în evidență resurse disponibile, cu care statul trebuie să opereze, pentru a fi capabil de a-și realiza obiectivele de securitate. Sunt relevante în acest sens analizele succinte din Buletinul de Politică Externă al Moldovei, care reprezintă o serie de analize scurte, scrise de experți locali și străini, consacrate celor mai importante subiecte de politică externă, evoluțiilor din bazinul Mării Negre, cooperarea cu organizațiile internaționale și a activităților de menținere a păcii din regiune. Pornind de la faptul că Republica Moldova dispune de o experiență destul de modestă în evaluarea, planificarea și elaborarea strategiilor ce țin de securitatea națională, platforma de discuții inițiată de IDIS "Viitorul", reprezintă un mecanism real de consolidare a potențialului intelectual autohton, capabil de a se lansa în analize și discuții competente în materie de securitate.

Dezbaterile asupra argumentelor logice ale participării țării noastre în cadrul unor sau altor structuri internaționale, inclusiv de securitate, continuă. Remarcăm în acest sens analiza *Cotizațiile de membru ale Moldovei: între eficiență și simpla prezență* [18], ce aduce în discuție datoriile cotizațiilor de membru în organizațiile internaționale, la care Republica Moldova este parte. Chiar dacă deciziile de aderare la organizațiile internaționale au fost luate la o anumită etapă, fiind aduse argumente justificabile în acest sens, astăzi par a fi perimate, necesitând o monitorizare a acestora și o evaluare a raportului dintre beneficiu și cost. Prezența formală în anumite organizații este în contradicție cu resursele financiare și umane limitate ale Republicii

Moldova. Un alt motiv, invocat de autorul citat, se referă la neconcordanța între statutul actual de membru în anumite organizații internaționale și interesele naționale pe un termen lung sau mediu. Autorul invocă drept criteriu evaluarea colaborării internaționale din perspectiva utilității acestui proces pentru Republica Moldova. Există o categorie de organizații internaționale la care Republica Moldova este membră, iar conținutul și consecințele aderării nu sunt suficient de clare. Concluzionând, autorul atenționează asupra faptului că administrația de la Chișinău ar trebui să facă o evaluare a prezenței sale la capitolul cooperare internațională. Necesitatea acestei acțiuni este dictată de rațiuni practice, financiare, dar și de interesele statului pe termen mediu sau lung. Republica Moldova are resurse umane și financiare limitate și, de aceea, trebuie să stabilească o listă a priorităților privind perspectiva colaborării internaționale. Pornind de la ipoteza că toate organizațiile sunt importante, autorul atenționează asupra faptului dacă sunt valorificate beneficiile pe care le oferă aceste structuri internaționale, iar statul urmează să explice necesitatea unei sau altei organizații și rezultatele colaborării cu instituțiile internaționale. Semnarea și ratificarea acordurilor înseamnă respectarea unor angajamente. Faptul că administrația de la Chișinău trebuie să depună eforturi pentru a respecta angajamentele sale față de organisme internaționale imprimă o percepție nouă societății moldovenești, pentru care achitarea cotelor nu ar însemna o risipă de bani ci, din contra, un semnal al maturizării statului. Republica Moldova trebuie să-și achite datoriile pentru cotizațiile de membru a organizațiilor internaționale, pe care și le-a făcut pe parcursul anilor, și să evite crearea acestora pe viitor. În cele din urmă, imaginea unui stat se creează inclusiv din perspectiva respectării angajamentelor financiare.[18]

Concluzionând în baza analizei preocupărilor privind securitatea și insecuritatea în spațiul vest-est european, constatăm efortul cercetătorilor de a identifica și explica cauza și efectul evoluțiilor relațiilor internaționale în materie de securitate. Diversitatea segmentelor de securitate și caracterul interdisciplinar al problemei favorizează apariția unor abordări analitice din ce în ce mai pertinente, inclusiv în mediul investigativ moldovenesc. Categoria științifică *securitate* demonstrează o dezvoltare și o diversificare, condiționată de caracterul aplicativ și cererea în asigurarea securității. În interpretarea autorilor moderni din arealul vest-est european categoria științifică *securitate* este o condiție esențială pentru existența individului uman, societății și a statului. Analiza conceptelor științifice a demonstrat că securitatea este un fenomen cu multiple fațete. Caracterul emergent al categoriei științifice și a conceptelor legate de securitate își are originea în școlile vest-europene și nord-americane. Problema securității este determinată nu doar numai de procesele de transformare, globalizare, regionalizare, dar și de criza globală, care înaintează problema încrederii în procesul de conlucrare într-o lume tot mai interdependentă și imprevizibilă. Astfel, conceptul de securitate cunoaște o evoluție dinamică în tratările teoretice din domeniul relațiilor internaționale, diversificându-se astăzi în noi direcții de cercetare modernă.

Examinând conținutul noțiunii și a conceptului de securitate constatăm o ierarhizare a acestora și identificăm legitatea că oricare nu ar fi nivelul de ierarhizare (individuală, colectivă, statală, națională, regională sau internațională) reprezintă o funcție a securității fiecărui membru al coaliției, fiind determină de aceștia.

Bibliografie:

1. Hans Born, Philipp Fluri, Simon Lunn. La Pertinence du Contrôle Parlementaire pour la Secteur de la Sécurité. Genève: OGS Press, 2014. 322 p.
2. Hans Born, Aidan Wills. Supravegherea serviciilor de informații. Set de instrumente. Geneva: DCAF, 2012. 273 p.
3. Benjamin S. Buckland și William McDermott. Instituțiile de tip ombudsman pentru forțele armate. Geneva: DCAF, 2014. 156 p.
4. The European Agenda on Security. European commission. Strasbourg, 28.04.2015. COM (2015) 185 final, 21 p.
5. Europol's priorities. Missions and strategies. Main goals. <https://www.europol.europa.eu/priorities-145> (vizitat 03.07.2016).
6. Securitate internațională. <https://www.mae.ro/node/1879>. Postat ianuarie 2016 (vizitat 03.07.2016).
7. Возжеников А.В. Национальная безопасность России: методология исследования и политика обеспечения. Москва: РАГС, 2002, 423 с.
8. Возжеников А.В. Парадигма национальной безопасности реформирующейся России. 2-е изд. Москва: Эдас Пак, 2000, 358 с.
9. Кулагин В.М. Международная безопасность. Москва: Аспект-Пресс, 2006, 318 с.
10. Bibliografia națională a Moldovei, anii 1950-1990.
11. Teosa V. Asigurarea securității democratice: activitate primordială a Consiliului Europei. În: Studia Universitas (Seria Științe Sociale). Nr 3(43), 2011, p. 144-148.
12. Eșanu C., Politica de securitate a Republicii Moldova în spațiul Sud-Est European: avantaje și perspective. În: Studii internaționale. Chișinău: CEP USM, Nr.1, 2006, p. 17-25. 193 p.
13. Sprâncean S., Securitatea Națională. Noțiuni și elemente introductive. Compendiu. Chișinău: Editura Universității AȘM, 2012, 201 p.],
14. Albu N. Securitatea națională: aspecte teoretice și practice. Chișinău: Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, 2013, 240 p.
15. Burian A. Geopolitica lumii contemporane. Chișinău: Tipografia centrală, 2003. 446 p.
16. Busuncean T. Controlul democratic asupra reformei sectorului de securitate în Republica Moldova. În: Studii internaționale: viziuni din Moldova, 2007, Vol. IV, Nr 3, p.54-59.
17. Proiectul Strategiei Securității Naționale a Republicii Moldova. <http://www.presedinte.md/app/webroot/proiecte/SSN16.pdf> (vizitat 07.09.2016).
18. Berbeca V. Cotizațiile de membru ale Moldovei: între eficiență și simpla prezență. Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale "Viitorul". Buletin de politică externă al Moldovei, nr. 21, Aprilie 2011, p.1-4. <http://viitorul.org/lib.php?l=ro&idc=358&year=2011&month=4> (vizitat 1 septembrie 2014).